

Принципи інклюзивності та доступності як основа безпечного міського простору

Слизова Іваненко, студентка¹ (ORCID: 0009-0003-8012-4715), Олексій Журавльов, д-р екон. наук, доц, проф. (ORCID: 0000-0002-3286-9224)

¹ Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ, Україна

АНОТАЦІЯ

Розглянуто взаємозв'язок між інклюзивністю, доступністю та безпекою міського середовища. Обґрунтовано, що безбар'єрні рішення знижують ризики травматизму, полегшують орієнтацію та сприяють формуванню передбачуваного і комфортного простору. Проаналізовано міжнародні документи та практику європейських міст, а також сучасний стан впровадження принципів інклюзивності в Україні. Визначено проблеми та окреслено можливі напрями їх вирішення.

Ключові слова: інклюзивність, доступність, безпечний простір, універсальний дизайн, міське планування.

1. ВСТУП

Міське середовище є ключовим простором соціальної взаємодії, тому його якість безпосередньо впливає на рівень безпеки та добробуту населення. Традиційно питання безпеки розглядалися через призму правоохоронних чи інженерних рішень, проте сучасний підхід акцентує на інтеграції принципів інклюзивності та доступності. Дослідження UN-Habitat (2020) підтверджують, що безбар'єрність інфраструктури знижує ризики травматизму, покращує орієнтацію в просторі й підвищує відчуття захищеності громадян.

Таким чином, інклюзивний простір необхідно розглядати не лише як соціально справедливий, а й як безпечний, що відповідає міжнародним стандартам [1; 2] і державним будівельним нормам України [3].

2. МЕТА

Метою дослідження є обґрунтування того, що принципи інклюзивності та доступності у міському плануванні одночасно забезпечують комфорт, соціальну інтеграцію та безпеку мешканців. Вони знижують ризики травматизму, сприяють орієнтації у просторі, підвищують відчуття захищеності й відповідають міжнародним зобов'язанням України [1; 2] та цілям сталого розвитку міст [1].

3. ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЯК ГАРАНТ БЕЗПЕЧНОСТІ

Інклюзивність у міському плануванні є складовою формування безпечного середовища. Впровадження безбар'єрних рішень сприяє зменшенню кількості травм у міському просторі та забезпечує передбачуваність пересування. Дослідження Всесвітньої організації охорони здоров'я засвідчують, що доступна інфраструктура зменшує ризики падінь та інших інцидентів серед літніх людей і осіб з інвалідністю [3]. Практика європейських міст підтверджує, що облаштування громадського транспорту та громадських просторів за принципами інклюзивності підвищує рівень особистої і колективної безпеки. В Україні регламентом для впровадження таких рішень є

ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд», де визначено базові технічні параметри пандусів, тактильних смуг, мнемосхем та інших елементів, які напряду впливають на безпеку користувачів (Рис.1) (Рис. 2). Таким чином, інклюзивність варто розглядати не лише як соціальну чи правову категорію, а і як інструмент зменшення ризиків і підвищення рівня безпеки міського середовища.

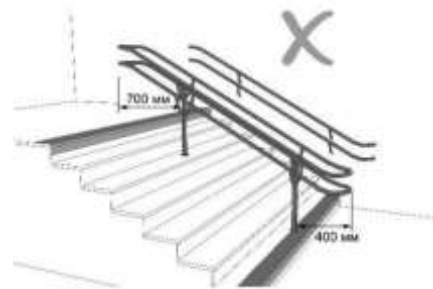

Рисунок 1. Приклад влаштування першої та останньої опор поручнів завеликий

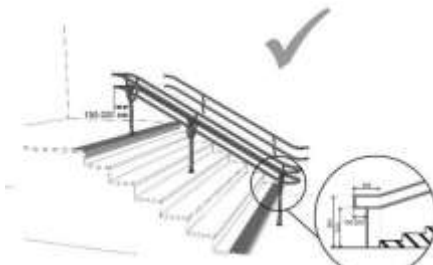

Рисунок 2. Приклад влаштування першої та останньої опор поручнів вірний

4. ІНКЛЮЗИВНІ ГРОМАДСЬКІ ПРОСТОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Інклюзивні громадські простори є важливим елементом сучасного міського середовища та невід'ємною складовою процесів соціальної інтеграції, оскільки саме вони забезпечують можливість усім групам населення брати участь у громадському житті незалежно від віку, статі, фізичних можливостей чи соціального статусу. В умовах урбанізації та зростання кількості населення міст створення безбар'єрного середовища стає одним із ключових напрямів сучасної урбаністики. Такі простори формують не лише фізичну доступність, але й нову культуру взаємодії, де рівність, повага та прийняття відмінностей набувають практичного виміру.

Прикладами інклюзивних просторів можуть бути пішохідні вулиці з пониженими бордюрами та тактильними плитками, сучасні парки з доступними дитячими майданчиками для дітей з інвалідністю, бібліотеки та культурні центри, обладнані пандусами, ліфтами й інформаційними системами для людей із порушеннями зору та слуху. У таких просторах відбувається соціальна взаємодія між різними групами населення, що сприяє інтеграції та зменшенню соціальної ізоляції [1]. Зокрема, дослідження в українських містах показують, що навіть у малих громадах інклюзивні рішення, такі як облаштування комфортних зон відпочинку для літніх людей або облаштування спортивних майданчиків, доступних для осіб з обмеженими можливостями, суттєво підвищують рівень соціальної згуртованості [1].

Важливою складовою інклюзивності є застосування принципів універсального дизайну, що передбачає створення об'єктів, якими можуть користуватися всі без потреби у спеціальній адаптації. Принципи універсального дизайну включають рівність у використанні, простоту й інтуїтивність, можливість сприйняття інформації різними способами, а також мінімізацію фізичних зусиль користувачів [2; 3]. Це означає, що сучасний парк або площа мають бути не лише естетично привабливими, але й забезпечувати умови для вільного пересування людей на візку, орієнтацію людей з порушенням зору за допомогою тактильних елементів та навігаційних табличок, а також комфорт для сімей із дітьми.

Інклюзивні громадські простори слугують платформою для культурного та соціального обміну. Вони об'єднують мешканців міст навколо спільних подій – від святкувань до спортивних занять.

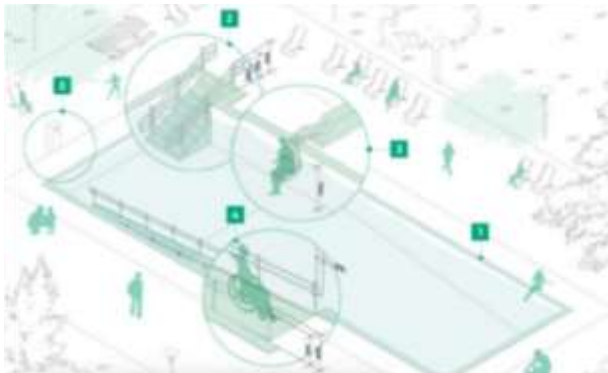

Рисунок 3. Приклад безбар'єрного простору

Наприклад, облаштування інклюзивних амфітеатрів чи відкритих сцен дозволяє відвідувати концерти та фестивалі людям з різними можливостями, створюючи відчуття приналежності до громади [1]. Це особливо актуально для післявоєнної відбудови українських міст, де інклюзивність стає частиною стратегії відновлення не лише інфраструктури, а й соціальних зв'язків [5].

Ілюстрацією до дослідження схеми планування громадських безбар'єрних просторів (Рис. 3).

Таким чином, інклюзивні громадські простори виступають не лише архітектурно-просторовими об'єктами, але й ефективним соціальним інструментом, що сприяє інтеграції різних груп населення, зменшенню нерівності та формуванню відчуття спільності. Вони створюють передумови для більш справедливого та толерантного суспільства, де кожна людина має рівні можливості брати участь у громадському житті. Саме тому інклюзивність повинна стати одним із головних принципів проєктування сучасних українських міст, адже від цього залежить не лише комфорт, а й соціальна стабільність та єдність суспільства.

5. ВИСНОВКИ

Проведене дослідження показало, що доступність і інклюзивність безпосередньо впливають на рівень безпеки міського простору. Створення безбар'єрних умов допомагає уникати травм, полегшує орієнтацію та підвищує комфорт пересування. Європейська практика доводить, що громадські простори й транспорт, облаштовані за принципами універсального дизайну, сприяють не лише зручності, а й соціальній згуртованості мешканців. В Україні впровадженню таких рішень сприяють державні будівельні норми та програми, що реалізують положення Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. Разом із тим, у багатьох громадах ці стандарти застосовуються частково й потребують активнішого поширення. В умовах післявоєнного відновлення важливо поєднувати відбудову інфраструктури з формуванням безпечного й дружнього до всіх середовища. Отже, інклюзивність можна розглядати як реальний інструмент розвитку міст, що підвищує їхню безпеку, стійкість для громадян.

Список літератури

- [1] UN-Habitat. World Cities Report 2020: The Value of Sustainable Urbanization. Nairobi : United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat), 2020. 240 p.
- [2] Конвенція про права осіб з інвалідністю та Факультативний протокол до неї : міжнародний документ від 13 груд. 2006 р. – Верховна Рада України.
- [3] ДБН В.2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. – Київ : Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України, 2019. – 114 с.
- [4] Національний план дій із реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 квіт. 2021 р. № 366-р.
- [5] UN in Ukraine. UN Policy Paper on Disability. – Київ : Представництво ООН в Україні, 2021.